

#3

16. september 2012

Leder

Visioner efterlyses!

Blandt vækstkritikere er der udbredt enighed om årsagerne til systemkrisen. Men når det kommer til visionen – eller visionerne! – for et samfund uden vækst, er forslagene generelt vage og uenigheden større. Dette udgør måske den største svaghed og udfordring for den vækstkritiske bevægelse.

Årsagerne til den nuværende systemkrise synes der udbredt enighed om blandt stemmerne i den vækstkritiske debat. Men som John Holten-Andersen på-

Efter væksten udgives som elektronisk nyhedsbrev af NOAH Modvækst. Nyhedsbrevet udkommer 3-8 gange om året og bringer artikler med relevans for den vækstkritiske debat samt oplyser om NOAH Modvæksts aktiviteter. Redaktionen kontaktes på tokehaunstrup@gmail.com.

Efter væksten modtages gratis pr. e-mail. Tilmelding på hjemmesiden www.modvaekst.dk, hvor tidligere numre kan downloades. Artikler må gengives og citeres med tydelig kildeangivelse.

NOAH Modvækst er en del af Miljøbevægelsen NOAH. Læs mere om NOAH Modvækst på hjemmesiden modvaekst.dk og om NOAH på noah.dk

peger i sin anmeldelse af to aktuelle bøger i dette nummer af *Efter væksten*, er der til gengæld langt fra enighed om vejen ud af vækstsamfundet.

Hvordan sikrer vi en samfundsmæssig omstilling, som reelt løser de problemer og udfordringer, som vækstsamfundet har bragt med sig? Kræver det en omstilling *fra neden* – fra græsrodder og borgere? Eller er der brug for en holdningsændring *på bjerget* – blandt magthavere, politikere, forskere, virksomhedsledere og de mange meningsdannere, som alle er med til at udstikke retningen for samfundsudviklingen og italesætte væksten som en ”naturlig orden”? Eller er svaret i virkeligheden et *både-og*?

Der er næppe tvivl om, at den vækstkritiske bevægelses største svaghed er manglen på en samlende vision for alternativet til vækstsamfundet. Eller *visioner*? For måske er der ikke behov for blot én, men flere visioner, som tilsammen kan tegne et mangfoldigt og dynamisk alternativ til vækstsamfundet.

Manglen på alternativer er også noget, som journalist Tore Vind Jensen er inde på i sin anmeldelse af bogen *Modvækst – Omstilling til fremtiden*, som blev udgivet af NOAH Modvækst og Forlaget Hovedland sidste sommer. I anmeldelsen, som blev bragt i *Magasinet Europa* den 12. juli 2012 og med forfatterens venlige tilladelse genoptrykkes i dette nummer af *Efter væksten*, bemærker Tore Vind Jensen således, at det er ”så som så med anvisningerne til alternativer” i bogen. Han afslutter derfor anmeldelsen med opfordringen om at lave en opfølger til bogen – en ”Modvækst II” – med fokus på netop alternativerne.

Vi takker for opfordringen – og vil i vores videre arbejde bestemt forsøge at bidrage til formuleringen af alternativer til vækstsamfundet. Men det er ikke noget, der kan gøres i enerum eller af en lille skare mennesker alene. Det kræver en vidtfavnende debat med indlæg fra mange sider og fra alle dele af samfundet. Vi vil derfor benytte lejligheden til at viderebringe opfordringen til vores læsere, som er meget velkomne til at bidrage med deres tanker og ideer til alternative visioner til *Efter væksten*.

Apropos *Modvækst – Omstilling til fremtiden* bør det i øvrigt nævnes, at bogens kapitler nu er lagt ud til gratis download på vores hjemmeside www.modvaekst.dk. I anledningen af bogens ”frigivelse” på nettet har vi desuden lavet filmen *Grænser for vækst*, som også kan ses på hjemmesiden.

Af gruppens øvrige aktiviteter kan nævnes, at vi torsdag den 20. september afholder debat- og inspirationsmødet *En fremtid med eller uden økonomisk vækst?* på Københavns Universitet. Arrangementet er målrettet studerende, og her vil man bl.a. kunne høre oplæg ved journalist Jørgen Steen Nielsen og professor i økonomi Katarina Juselius. Læs mere om mødet i dette nummer.

NOAH Modvækst

INSPIRATIONS MØDE

En fremtid med eller uden økonomisk vækst?

NOAH Modvækst afholder den 20. september 2012 et inspirations- og oplægsarrangement om vækst og modvækst på Københavns Universitet.

Med arrangementet ønsker NOAH Modvækst at skabe opmærksomhed om modvækst som et holdbart alternativ til vækstsamfundet – og inspirere studerende fra alle faggrupper til at arbejde med modvækst i større projekter. Arrangementet er således særligt målrettet studerende.

Vi får besøg af fire stærke bidragydere til vækstdebatten i Danmark:

Jørgen Steen Nielsen, journalist ved Dagbladet Information, tidligere chefredaktør og modtager af Cavlingprisen, taler om den store omstilling.

Katarina Juselius, professor i økonomi ved Københavns Universitet og direktør for INET-Centret for Imperfect Knowledge Economics, holder oplæg om ”sustainable growth” frem for ”consumption driven growth”.

Peter Nielsen, ph.d. og lektor i politisk økonomi på Roskilde Universitet, holder oplæg om vækst og modvækst i den aktuelle krise.

John Holten-Andersen, lektor ved Center for Bæredygtig Omstilling ved Aalborg Universitet og aktiv i NOAH Modvækst, holder oplæg om omstillingen til et modvækstsamfund.

Efter oplæggene vil der være rig mulighed for at diskutere med og stille spørgsmål til oplægsholderne.

Arrangementet finder sted torsdag den 20. september fra kl. 19-22 i lokale 1.1.18 på Center For Sundhed og Samfund, Øster Farimagsgade 5, København K. Følg skiltningen ved hovedindgangen.

Bøger i omstillingens tegn

Af John Holten-Andersen

Tiden kalder på omstilling. Her anmeldes to af årets udgivelser, som netop sætter fokus på mulighederne for omstilling: ”Den store omstilling – fra systemkrise til grøn økonomi” af Jørgen Steen Nielsen og ”Omställningens tid – Tillväxstens slut och jakten på en hållbar framtid” af svenske Björn Forsberg. Forfatterne er enige om analysen af årsagerne til den nuværende systemkrise, men giver forskellige bud på vejen til omstilling.

Uanset hvor deprimeret man til tider kan være over vore politikeres kortsigtede uansvarlighed, vore økonomers verdensfjerne modeller og vore mediers fordummende journalistik, så er der også en del at glæde sig over netop i denne tid. For lige under den glatte og forkromede overflade, er der faktisk flere og flere mennesker, der siger fra, mennesker der har erkendt, at vi er på afveje og at tiden er til et kursskifte. Nogle folk handler, andre folk tænker – men når de to grupper begynder at befrugte hinanden, så kan verden for alvor forandres.

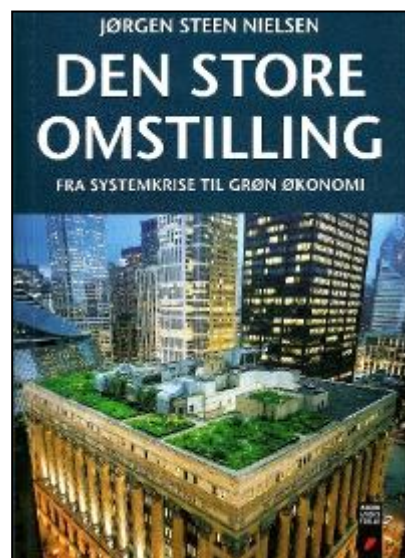
Et af de mange udtryk for denne grøde i tiden er, at der i disse år udkommer ganske mange bøger om forandringens nødvendighed, og hvordan vi griber den an. Tænksomme bøger vel at mærke, som modsat så meget andet virtuelt bras faktisk gør én klogere og giver én inspiration og lyst til selv at tage fat.

Jeg vil her omtale to sådanne bøger, som begge er udkommet i år, og som begge handler om omstilling. Den ene er skrevet af Jørgen Steen Nielsen, journalist på Dagbladet Information, og bærer titlen: *Den Store Omstilling – fra systemkrise til grøn økonomi*. Titlen på den anden bog er *Omställningens tid – Tillväxstens slut och jakten på en hållbar framtid*. Den er skrevet af Björn Forsberg, som er en svensk forsker og aktivist bosat nær Umeå i det nordlige Sverige.

Som titlerne antyder, er budskabet i de to bøger på mange måder identiske: Vore samfund er på

katastrofekurs, først og fremmest i forhold til natur, miljø og klima, men derudover betyder vores udtømmning af stadigt flere vitale naturressourcer, at vækstøkonomien også er kommet i krise, for den er jo baseret på en ubegrænset adgang til billige råvarer, som nu hører fortiden til. Derfor befinder vi os i en økonomisk krise, som ifølge de to forfattere ikke blot er en traditionel konjunkturkrise, men derimod en grundlæggende systemkrise, som vi ikke kan vriste os fri af, medmindre vi stiller om.

Om hele denne analyse er de to forfattere rørende enige, men herefter begynder vejene at skilles. Og det er netop her, det også bliver interessant. For analysen har vi jo hørt før, og selv om den tåler gentagelse igen og igen, så er det virkelig relevante spørgsmål i dag dette: Hvordan i al verden får vi vendt den supertanker, vi er ombord på? Hvordan gennemfører vi omstillingen? Hvilke kræfter vil gå i spidsen, og hvordan får de et flertal af befolkningen med sig?

Jørgen Steen Nielsen bog ”Den store omstilling” er udkommet på Informations Forlag.

Jørgen Steen Nielsen sætter sin lid til afhoppere fra systemet, og i hans bog giver han adskillige eksempler på sådanne dissidenter. Det drejer sig om folk, der tidligere har været centralt placerede inden for det etablerede magtapparat – det være sig i erhvervslivet, banksektoren, statsadministrationen eller universiteterne – som nu har fået nok, fordi de indefra har set, at systemet er råddent og at kejseren ikke har noget tøj på. Men hvad gør disse afhoppere så i praksis for at forandre systemet? De etablerer typisk tænketanke, som forsøger at omtænke det herskende økonomiske

paradigme, og bogen giver adskillige eksempler herpå: Finansmanden George Soros *Institute for New Economic Thinking*, *New Economics Institute*, der er etableret af folk med en fortid i den amerikanske statsadministration, det britiske *New Economics Foundation*, der har forbindelser til London School of Economics osv. Bogen nævner også mere etablerede institutioner, som den tyske regerings råd om grøn omstilling eller FN's miljøprogram UNEP. Alle er de optaget af at redefinere den herskende økonomiske tænkning og skitsere grundlaget for en ny "grøn økonomi". Men de er også alle begrænset af, at deres tanker for så vidt kun kan blive til virkelighed, såfremt det eksisterende magtapparat gør dem til sine.

Björn Forsbergs bog "Omställningens tid – Tillväxtens slut och jakten på en hållbar framtid" er udkommet på forlaget Karneval förlag

Den strategi tror Björn Forsberg til gengæld ikke på, for det har han selv forsøgt som forsker ved Umeå Universitet og rådgiver for den svenske regering såvel som adskillige svenske kommuner. En omstilling af den radikalitet, som situationen kræver, forudsætter ifølge Forsberg, at der skabes en bevægelse fra neden, der er tilstrækkelig stærk og livskraftig til, at den kan lægge pres på systemet. Og en sådan bevægelse må nødvendigvis vokse frem lokalt.

Det spændende ved hans bog er, at den giver en bred vifte af inspirerende eksempler på sådanne lokalt forankrede omstillingsinitiativer fra det meste af verden: Fra fjeldbønder i Nordsverige, småbønder i Indien, energiakademiet på Samsø, bevægelsen for grøntsagsproduktion i Detroit og Havana til om-

stillingen af Oregons hovedstad Portland til en næsten bilfri by.

Eksemplerne rejser et klassisk spørgsmål om forholdet mellem teori og praksis: Skal vi først ændre vore tankemønstre, før vi kan ændre vore handlinger? Eller skal vi tværtimod springe ud i de nye handlinger – og derefter tilpasse vore tankemønstre? Spørgsmålet svarer lidt til, om det er ægget eller hønen, der kom først. Et spørgsmål, som ikke kan besvares, eftersom det ene ikke kan tænkes uden det anden. Ægget og hønen indgår i en dialektisk relation, ligesom teori og praksis må gøre det: De må gensidigt befrugte hinanden, hvorfor man må tænke, mens man handler og handle, mens man tænker. Björn Forsbergs eksempler viser da også, at den lokale omstilling først virkelig får succes, når det netop sker.

Selvom de to bøger anviser to forskellige veje, så supplerer de i virkeligheden hinanden rigtig godt. For heller ikke her bør vi tale om et enten-eller, men derimod om et både-og. Det er opløftende at høre om succesfulde initiativer fra neden, ligesom det er opmuntrende at vide, at folk fra oven i systemet i tiltagende grad siger fra. Den dag disse to tendenser mødes, er paradigmeskiftet en realitet.

Modvækst – Omstilling til fremtiden

Af Tore Vind Jensen

Vækst er et plus-ord i de flestes ører, men ikke hos de 14 bidragydere til antologien "Modvækst – omstilling til fremtiden", hvori væksttanken angribes fra alle tænkelige sider.

"Det er og bliver det fremherskende vækst-paradigme, der har bragt os på kollisionskurs med vores naturgrundlag, hvorfor omstillingen til en bæredygtig fremtid forudsætter et opgør med samme."

Sådan står der på første side i første kapitel, og med det udgangspunkt rettes en konkret kritik mod tilstanden indenfor blandt andet fiskeri, landbrug, beskæftigelse, befolkningsvækst, arkitektur, forbrug, økonomisk tænkning og sprog.

Læseren kommer langt omkring, og det er interessant at se så mange sider af det moderne samfund beskrevet og kritiseret samme sted. Ja, man kan finde de kritiske røster i pressen, og ja, flere af budskaberne er tidligere hørt, men et så velkoordineret, samlet angreb på væksttanken, vel at mærke fra fremtrædende debattører og forskere, er ikke set før. Efter endt læsning sidder denne anmelder tilbage med fornemmelsen af at have læst noget tiltrængt, noget nødvendigt og noget, der rusker op i vores forestillinger om, hvordan verden kommer videre.

For skal man tro de 14 forfattere, så gør vi os kollektivt skyld i dette: En tiltro til fremgang, til vækst, som det, der på sigt kan og bør løse de udfordringer, vi står overfor i dag. Udfordringer som klimaforandringer, arbejdsløshed og økonomisk krise (for bare at tage de helt store). Vi tager fejl, mener forfatterne, vækst vil ikke løse problemerne – væksten *er* problemet.

For at eksemplificere dette har bogens redaktører valgt at gå eklektisk til værks og lade forskellige skribenter beskrive det, der ligger deres hjerte nærmest. Derved opnås to ting: Bogen har en naturlig afveksling i emner, tilgange og sprog, som gør at læsere kun momentant keder sig, og vigtigst af alt formår den at komme med et samlet angreb på vækstbegrebet.

”Modvækst – Omstilling til fremtiden” er udgivet af NOAH Modvækst og Forlaget Hovedland i 2011.

Fiskeri og storbydrømme

Der, hvor bogen fungerer bedst, er de steder, hvor det tydeligt mærkes, at viden indenfor et bestemt område kobles med indignationen over områdets tilstand. For eksempel i Petter Næss’ indlæg om storbyen (”Den

tætte by”), hvor han fremlægger det synspunkt, at den tætte by er mindre skadelig for klimaet end den typiske drøm om eget hus og have. Tonerne i tiden kunne ellers tyde på, at det er uden for byen, alt det rene foregår, at det er derude, hvor man kan dyrke sine egne grøntsager, at vi finder klimadebattørernes helte.

Men ifølge Petter Næss gør beboerne på landet og i forstæderne sig dels skyldige i langt mere biltransport end byboerne og et langt højere energiforbrug pr. husstand. Her er byboernes strategi med at klumpe sig sammen, koblet med meget kortere transport til og fra arbejde – og med højere tilbøjelighed til at vælge cykel eller kollektiv trafik – langt at foretrække set med klimaets øjne. Derfor er det afgørende, at vi ikke bare som hidtil udbygger byerne, hvor kvadratmeterforbruget pr. indbygger kun stiger. En omstilling til bæredygtige byer kræver, ifølge Petter Næss, at byplanlægningen i langt højere grad tager hensyn til klimaet, og i stedet for at ”vækste” byerne udad og bygge nyt stiller om til bæredygtige boformer, der udnytter den eksisterende boligmasse.

Samtidig er det oplagt at fremhæve Kurt Bertelsen Christensens sønderlemmende kritik af de seneste årtiers (mis-)forvaltning af fiskeriet i indlægget ”Lav søm af dem!”. Den massive støtte fra EU, kvotesystemet og den stigende effektivisering har ifølge forfatteren kun ført til lave fiskebestande og et erhverv, der ikke længere kan brødføde sig selv. Løsningen? At industrifiskeriet rulles tilbage, så tidligere tiders kystfiskeri kan genoprettes. Det ville, ifølge Kurt B. Christensen, gøre erhvervet levedygtigt igen, samtidig med at kvoteproblematikken overflødiggøres, da kystfiskeriet er langt mere skånsomt for bestandene. Kurt Bertelsen Christensen er selv tidligere kystfisker, så konklusionen kan næppe overraske. Men det gør ikke noget, når indignationen samtidig er baseret på stor viden om området.

Fælles for disse to indlæg og flere andre er, at forslagene til ændringer er oplagte, når man ser dem beskrevet. Måske er de ikke så lette at føre ud i livet – og politisk realistiske – som man kunne ønske, men det er jo nærmest en forudsætning, når debattørerne bevæger sig ud i et felt på grænsen til det tabuiserede.

Legos manglende sandhedsværdi

Visse steder bliver kæphesten dog redet for hårdt, og de væsentlige pointer bliver desværre overskygget af

postulater og forsimplinger. Særligt i afsnittet ”Vækst eller opvækst”, hvor Maria Gjerding og Helle Heckmann beskriver vilkårene for børn i vækst-samfundet. Det er tiden og manglen på samme, der er omdrejningspunktet for artiklen, og der gøres her op med begrebet ”kvalitetstid”, som forfatterne mener, fjerner fokus fra børns reelle behov: Tid i rigelige mængder og særligt tid med familien. Tid, hvor der er overskud til barnets langsomme tempo.

Man kan kalde de få timer fra afhentning i dag-institutionen til godnatputning om aftenen for kvalitets-tid, men de er ofte travle og uden plads til barnets behov, skriver forfatterne. Det er svært at være uenig i præmissen, men når sproget pludselig stikker af for forfatterne og der tales om ”at antallet af børn, der ankommer til institutionen fyldt med panodil, er stigende,” så trættes denne signatur, for fyldte er de vel ikke?

Illustration: Thomas Pålsson (fra bogen)

Når talen falder på legetøj, strammes skruen også en tand for hårdt, og læseren belæres om, at børn først og fremmest har brug for:

”Praktisk regntøj til at ligge i pytten og observere regnormen. Legetøj med en høj sandhedsværdi, der

giver barnet mulighed for at efterligne verden af de rigtige materialer, til at bygge og rive ned og bygge noget nyt i en anden form. Børn kan omforme tre klodser, en pind og en bunke sand til 100 forskellige ting, og det er i denne proces at kreativiteten bliver grundlagt.

Lego og computerspil er netop det modsatte af at lade kreativiteten blomstre. Her findes der kun én – forudprogrammeret – løsning, som det bliver barnets opgave at finde, hvilket kan være fint, men primært i en senere alder.”

Undskyld, men så forstår man ikke Lego – ej heller computerspil. Samtidig udelukker ingen af delene jo ordentligt regntøj. At en pind, at sand eller trækloster skulle have større ”sandhedsværdi” end en legoklod, er svært at tage alvorligt. Det må være i debat-skabelsens navn, at forfatterne på denne måde sætter ting på spidsen, men det efterlader desværre et indtryk af en vis fastlåsthed i udsynet.

Som i eksemplet ovenfor forekommer der i flere af bogens indlæg en række floskler og overdrivelser, som vil irritere den nøgterne læser. Rækken er ikke lang, men det er nok til, at man ikke er i tvivl om flere af skribenternes ideologiske tankegods og de retoriske unoder, der følger med. Modvækst styrer dog uden om det decideret prædikende og holder sig overordnet til en velargumenteret kritik af væksttanken.

Mangel på alternativer

Hvor angrebet på det etablerede i store træk lykkes, så er det så som så med anvisningerne til alternativer. Her er forfatterne tydeligt udfordrede, hvilket da også er gået op for redaktionen. Derfor peges der undervejs i bogen på nogle af de omstillingsinitiativer, som popper op overalt i disse år: Slow cities, transition towns, ”vivir bien”(lev godt)-bevægelsen og endelig Ecuador og Bolivia, som har givet naturen konstitutionelle rettigheder (sic!).

Også derfor afslutter Anders Lundkvist sit indlæg ”Kapitalisme og bæredygtighed er som ild og vand” med blandt andet disse konstateringer:

”En bæredygtig udvikling kræver en ny, ikke-kapitalistisk produktionsform. Dette er den nødvendige, om end ikke tilstrækkelige betingelse (jf. miljøsvineriet i de kommunistiske lande). (...) En strålende

revolution, hvor arbejderne overtager produktionsmidlerne, ligger ikke i kortene.

Den eneste modmagt til kapitalen, som er til at få øje på er demokratiet. Dette er ikke så meget en modsætning mellem to adskilte grupper af mennesker, som mellem pengepung og samfundssind i hver eneste af os. (...) Derfor går kapitalismen først under, når den ikke længere *kan* fungere, men hvis der ikke står nogle stærke interesser klar til at tage over, vil resultatet blive kaos.”

Så kom vi så langt; demokrati, samfundssind og nogle stærke interesser er vejen frem. Det er svært at arbejde med den slags forslag, men det er selvfølgelig et vilkår, når Modvækst nu først og fremmest er en kritik. Alternativerne er der, men bliver ikke rigtig skrevet ud, så man tror på dem. Derfor må man håbe at Modvækst II, hvis en sådan er planlagt, har fortsættelsen med.

Til sidst skal også nævnes bogens format, layout og stringente, blå farvevalg, der øger overskueligheden. Særligt de mange piktogram-inspirerede figurer supplerer teksten flot og føjer i mange tilfælde ekstra lag til den. Bogen løftes blandt andet også derfor fra at være en samling pamfletter med forskellige angreb mod væksttanken til at fremstå som en gennemarbejdet udgivelse, der skal tages alvorligt.

Anmeldelsen blev oprindeligt bragt i Magasinet Europa den 12. juli 2012 og gengives her med forfatterens og Magasinet Europas venlige tilladelse. Se: www.magasineteuropa.dk

PÅ SPIDSEN

Det olympiske svineri!

Af John Holten-Andersen

Forurening har med svineproduktion, cementfabrikker og kulkraftværker at gøre, mens underholdning og sport er en ”ren” aktivitet, der hverken stinker, støver eller oser. Sådan tænker mange måske. Men det er helt forkert! Det mener John Holten-Andersen, som på foranledning af sommerens tv-transmitterede sportsbegivenheder har

gjort sig tanker om ”sportsmaskinens” forbrug af energi og ressourcer.

Sommeren er så småt ved at gå på hæld. Det samme er en kavalkade af sportsbegivenheder, der startede med EM i fodbold, kulminerede med OL i London og nu klinger af med en række mindre ”events”. Det er underligt at tænke på, hvor mange mennesker der har tilbragt en stor del af den skønne, lyse sommer siddende foran tv-skærmen – indendørs og med gardinerne trukket for! Og det er ironisk at tænke over, at det, som har fået folk ned i lænestolene, netop er den sport, som angiveligt skulle animere til det modsatte.

Og alligevel er der en vis logik i galskaben, for sport har sådan set aldrig handlet om den spontane glæde ved kropslig leg eller udendørs aktivitet – tværtimod. Fra begyndelsen har det i stedet handlet om viljens kontrol over kroppen, altså bevidsthedens evne til at disciplinere kroppen til at efterstræbe mål, som egentlig er den ganske uvedkommende. Sport handler således ikke om at lege, slet og ret, men derimod om at vinde, hvilket er noget ganske andet.

Illustration: Thomas Pålsson

Det indebærer nemlig, at man konstant overvinder sig selv, dvs. pisker sin egen krop til hele tiden at præstere

lidt mere end sidste gang – og lidt mere end konkurrenten. Sport handler om at efterstræbe de højeste mål – og i det antikke Grækenland, hvor konkurrencesporten blev opfundet, var de højeste mål netop Olympiske. ”Hurtigere, højere, stærkere” er som bekendt det Olympiske ideal, men det er i bredere forstand tillige blevet idealet for hele samfundet. Forestillingen om udvikling, fremskridt og vækst binder et eller andet sted netop i dette ideal.

Sport er således indlejret i hele vor kultur, ja, sport *er* ganske enkelt kultur på linje med film, teater, litteratur, kunst osv. Men, modsat disse andre kunstarter, så findes der i sport ikke én forfatter, der giver kunstværket sin unikke form eller som afgør stykkets dramatiske finale. I sport ved man aldrig helt på forhånd, hvordan ”kunstværket” konkret tager form eller hvad udfaldet præcist bliver, for det afgøres af om de deltagende sportsfolk har ”gode ben på dagen”. Som drama rummer sport således en uforudsigelighed, der minder lidt om virkelighedens verden.

Der er også en anden ting ved sport, der adskiller den fra de øvrige kunstarter: Man behøver ikke at tænke! Hvor de ”klassiske” kunstarter taler *med* symboler – og *til* intellektet, taler sport *med* kroppen og *til* følelserne. Når vi sætter os foran tv-apparatet for at følge en sportsbegivenhed, kan vi glemme hverdagens spekulationer og give os hen til det drama, der udspiller sig for øjnene af os. Og hvis kampen er intens nok, er det som om, vi selv spiller med – og vi ved bedre end både træner og spillere, hvordan kampen bør spilles. Sport er forførende, langt mere forførende end al anden form for kunst, hvilket hænger sammen med, at den opererer efter en enkelt sort-hvid logik: Tab eller vind. Derfor kan man ikke blot iagttage sport – man er nød til at engagere sig, dvs. tage parti for det ene eller det andet hold. Med sport kan man således skabe et virtuelt fællesskab, en fornemmelse af at tilhøre et ”vi”, som ellers er ret så fraværende i en stadig mere individualiseret virkelighed. Sport er en lynafleder. Den er vor tids ”opium for folket”.

Derfor er sport blevet en kæmpemæssig underholdningsindustri, hvis stjerner tjener astronomiske pengesummer, som ikke engang de største filmstjerner kan hamle op med. Når det kan lade sig gøre, er det fordi, der er så ufatteligt mange penge i sport; stjernernes lønninger vejer ikke særligt meget i det store regnskab. Prøv at tænke over, hvor mange

mennesker, der i dag tjener penge på at servicere de aktive sportsudøvere på den ene eller den anden måde. Der er for det første alle de umiddelbare tjenere – dvs. trænere, coaches, massører, fysioterapeuter, læger, kokke, teknikere, sportschefer, direktører, PR-folk, agenter osv.

Men, hertil kommer hele det gigantiske medieapparat, som al moderne sport står og falder med, for i sidste ende er det her pengene gemmer sig: I muligheden for at transmittere en bestemt begivenhed til de millioner af mennesker, der sidder foran tv-skærmene og længes efter et ”autentisk” drama. Det kræver for det første et mægtigt teknologisk apparat, der skal betjenes af tusindvis af teknikere. Men hertil kommer hele hæren af journalister og kommentatorer, der lever af at dramatisere den enkelte sportsbegivenhed, hvis de da ikke har gjort det til deres levevej at snage i stjernernes private liv.

Alt dette indebærer et enormt forbrug af energi og ressourcer, som ingen miljøpolitikker, ingen miljømyndighed og ingen miljøorganisation hidtil har interesseret sig for. Den almindelige antagelse er nemlig, at forurening har med svineproduktion, cementfabrikker og kulkraftværker at gøre, hvorimod underholdning og sport er helt igennem ”rent”. Her er der jo hverken noget der stinker, støver eller oser. Men det er et bedrag, for bevæger man sig om bag kulissen vil man se, hvor meget energi og hvor mange ressourcer, der rent faktisk medgår til at opretholde hele logistikken og den tekniske infrastruktur, som er nødvendig for at gennemføre et arrangement som f.eks. OL. På scenen er der pænt og rent – men bag facaden stinker det!

Sport er drevet af de højeste idealer. Netop derfor er det endt i noget værre svineri!

KALENDER

20. september 2012

En fremtid med eller uden vækst?

Inspirations- og oplægsarrangement om vækst og modvækst på Københavns Universitet. Med arrangementet ønsker NOAH Modvækst at skabe opmærksomhed om modvækst som et holdbart alternativ til vækstsamfundet – og inspirere studerende fra

alle faggrupper til at arbejde med modvækst i større projekter. Oplæg ved: Jørgen Steen Nielsen (journalist ved Dagbladet Information), Peter Nielsen (lektor ved RUC), Katarina Juselius (professor i økonomi ved Københavns Universitet og direktør for INET-Centret for Imperfect Knowledge Economics) samt John Holten-Andersen (lektor ved Aalborg Universitet og aktiv i NOAH Modvækst).

Tid og sted: Kl. 19. Center For Sundhed og Samfund, Øster Farimagsgade 5, København K.

Arrangør: NOAH Modvækst.

Yderligere info: Læs omtale i dette nummer af Efter væksten.

9. oktober 2012

Globale økologiske distributionskonflikter

Folkeuniversitetet i Aalborg afholder i efteråret 2012 en debatmøderække under overskriften "Vækst-samfund i krise versus en bæredygtig samfundsmodel". Rækken består af i alt fire forelæsninger, hvoraf denne udgør den anden. Hør lektor Ole Busck (Aalborg Universitet) fortælle om globale økologiske distributionskonflikter – bl.a. sammenhængen mellem kampen mod fattigdom og miljøforringelser i udviklingslande, og hvorledes den globale, kapitalistiske vækstmaskine ernærer sig ved de ressourcer, som findes i udviklingslandene. De sidste to møder i rækken afholdes 25/10 og 7/11.

Tid og sted: 19-21. Aalborg Universitet, Strandvejen 12-14, Plan 3, lokale 414, Aalborg.

Arrangør: Folkeuniversitetet Aalborg.

Yderligere info og tilmelding: Folkeuniversitetets hjemmeside www.fuaalborg.dk

22. Oktober 2012

Vækst – en økonomisk nødvendighed?

Første forelæsning i forelæsningsrække med titlen "Vækst – en økonomisk nødvendighed?" under Folkeuniversitetet Århus. I alt 7 forelæsninger hen over efteråret.

Tid og sted: 7 mandage kl. 17.15-19. Aarhus Universitet

Arrangør: Folkeuniversitetet Aarhus

Yderligere oplysninger om forelæsningsrækken og tilmelding (kr. 700) på Folkeuniversitetets hjemmeside: www.fuau.dk

23. oktober 2012

Ideologies of growth?

Foredrag ved Bo Fritzboeger (SAXO, Københavns Universitet) om "Growth in History - History of Growth" og Peter Nielsen (RUC/Department of Society and Globalisation) om "Growth and Degrowth" Mødet afholdes på dansk.

Tid og sted: Kl. 14-16. Saxo Institutet, Københavns Universitet, Njalsgade 76, København (rum 24.02.01).

Arrangør: Centre for Cultural Studies in Sustainability (Københavns Universitet)

Yderligere info: <http://ccss.ku.dk/calender/>

25. oktober 2012

Fra grøn kapitalisme via forsvarlig velfærd til global økosocialisme

Første foredrag i foredragsrækken "Grænser for vækst og økosocialisme" under "Den Grøn-Røde Aftenskole GROBUND). I denne forelæsning vil Rolf Czeskleba Dupont, ph.d. energi og samfund, underviser på RUC, tale med afsæt i temaet: Verdens økonomiske, sociale og økologiske kriser kan kun løses samlet, men næppe på én gang. Demokrati og omtanke er påkrævet for en socialistisk overgangspolitik. Dynamikken i den grønne omstilling åbner brudflader.

Tid og sted: Kl. 19.30. Christianshavns gymnasium, Prinsessgade 35, lokale 17, 1422 Kbh. K.

Arrangør: Grobund

Yderligere info: Yderligere oplysninger om foredragsrækken og tilmelding på: www.grobund.nu

13. november 2012

Humans as limits to continued growth

Foredrag ved Signild Vallgård (Department of Public Health, Københavns Universitet) om "Economic Growth and the Optimazation of Humans in Health Policies" og Rasmus Willig (Department of Society and Globalisation, RUC) om "Ethical Growth". Mødet afholdes på dansk.

Tid og sted: Kl. 14-16. Saxo Institutet, Københavns Universitet, Njalsgade 76, København

Arrangør: Centre for Cultural Studies in Sustainability (Københavns Universitet)

Yderligere info: <http://ccss.ku.dk/calender/>

Se omtale af flere arrangementer på kalenderen på hjemmesiden modvaekst.dk.